

Uitgangspunten vertaalbeleid Taalunie 2023-2025

**De bijdrage van de Taalunie aan een
gezonde vertaalsector in en uit het
Nederlands**

Uitgangspunten vertaalbeleid Taalunie 2023-2025

De bijdrage van de Taalunie aan een gezonde vertaalsector in en uit het Nederlands

Een versterkt beleid voor een belangrijke sector

Het is van groot belang dat er in en uit het Nederlands vertalingen kunnen worden gemaakt van goede kwaliteit. Door vertalingen blijven in alle domeinen de lijnen met andere talen en culturen open en hebben mensen toegang tot voor hen noodzakelijke informatie. Denk aan het diplomatieke, economische en culturele verkeer met andere landen, maar ook aan medische en sociale zorg, rechtspraak en het informeren van burgers zodat zij deel kunnen nemen aan de democratie. Het maatschappelijk belang van een gezonde vertaalsector die kwaliteitsvertalingen in en uit het Nederlands produceert, is daarom moeilijk te overschatten. Er zijn op dit moment meerdere ingrijpende ontwikkelingen die de beschikbaarheid en de kwaliteit van vertalingen onder druk zetten. Dat levert risico's op voor de vele maatschappelijke sectoren waarin vertalingen een belangrijke, maar vaak wat onzichtbare, rol spelen. We versterken daarom ons vertaalbeleid.

Via het Expertisecentrum Literair Vertalen zetten we ons al lange tijd in voor de verhoging van de kwaliteit van het literair vertalen in en uit het Nederlands. Er zijn echter extra inspanningen nodig, met name voor de aanwas van nieuwe vertalers binnen en buiten het taalgebied, voor de aanpassing van het vertaalkak aan de recente technologische ontwikkelingen op het vlak van kunstmatige intelligentie en voor de ondersteuning van het vertaalonderwijs in meerdere vertaaldisciplines in de internationale neerlandistiek.

Hulp voor Nederlandstaligen in het buitenland

Marketa Stefkova, universitair hoofddocent neerlandistiek en juridisch tolk in Slowakije, licht toe waarom ook de gewone gebruiker van de Nederlandse taal baat heeft bij tolken en vertalers Nederlands-Slowaaks. "Denk maar aan expats die in het buitenland werken, bijvoorbeeld: zij willen misschien een bedrijf oprichten of trouwen met iemand. Of, in andere gevallen: wanneer mensen aangeklaagd worden, willen zij zich in hun moedertaal kunnen verdedigen. Professioneel opgeleide (juridische) tolken en vertalers zijn dus ontzettend belangrijk voor iedereen die vanuit de Lage Landen in het buitenland is, op vakantie of als inwoner of ondernemer."

Waarom zijn extra inspanningen nodig?

Door *internationalisering* is er steeds meer vraag naar vertalers en ook naar steeds meer verschillende soorten vertalingen en culturele bemiddeling. Denk aan audiovisuele vertalingen voor film, series, games en theater en culturele bemiddeling in de vorm van aanpassing van producten aan andere culturele contexten. Ook door de automatisering stijgt de vraag want daardoor gaan bedrijven en organisaties zich nog meer richten op internationale markten en publieken.

Tegelijkertijd dreigt er een *tekort aan vertalers* doordat velen het vak verlaten en veel te weinig jonge mensen een talenstudie kiezen. Talenstudies zijn de belangrijkste kweekvijvers voor nieuwe vertalers. Voor de lage instroom zijn verschillende redenen. Het *economisch onaantrekkelijke imago* van talenberoepen speelt een rol. Dat klopt niet voor alle vertaalberoepen maar voor 'cultureel' vertalers van bijvoorbeeld literatuur en films wel. De beloning staat niet in verhouding tot de complexiteit van het beroep. En de vraag kan in deze sector fluctueren, wat de onzekerheid vergroot. De vooralsnog gratis automatische vertaalprogramma's als Google Translate geven bovendien bij het brede publiek, ten

onrechte, de indruk dat er in de toekomst minder of geen taalprofessionals meer nodig zijn. Ook denken velen dat het Engels volstaat voor het internationale contact. Onderzoek spreekt dat tegen, maar dat is weinig bekend. Door de lage instroom *dreigen talenopleidingen zelf ook te verdwijnen*, waardoor de instroom in vertaalopleidingen en het vertaalkak nog verder stagneert. In Suriname ligt het probleem weer anders: de vreemdetalenstudies die er zijn, zijn gericht op het onderwijzen van talen en niet op vertalen.

De internationale neerlandistiek, buiten het taalgebied de belangrijkste leverancier van vertalers Nederlands, heeft ook last van dalende studentenaantallen, al zijn daar grote uitzonderingen, onder meer in Centraal- en Oost-Europa. Alumni komen vaak in beroepen als vertaler en cultureel bemiddelaar terecht en de vraag is groot. Voor kleine afdelingen is het moeilijk om in alle vertaalniches te voorzien. In Suriname zijn er alleen talenopleidingen die volledig gericht zijn op het leraarschap en moeten studenten voor een vertaalopleiding dus naar het buitenland.

Internationalisering zorgt aan de ene kant voor verspreiding van cultuurproducten, zoals boeken, theater en films, maar die verspreiding is niet evenwichtig. Cultuuruitingen uit kleinere, minder machtige taalgebieden bereiken minder makkelijk

een internationaal publiek dan die uit grote talen. Nederlandstalige cultuur en die uit andere kleine en middelgrote talen hebben daarbij steun nodig.

Vertalers en vertaalopleidingen hebben ook ondersteuning nodig om zich aan te passen aan de veranderingen in het vak die recentelijk in een stroomversnelling zijn gekomen door *technologische ontwikkelingen en met name kunstmatige intelligentie*. Het vak verandert sterk doordat geautomatiseerde vertaalprocessen steeds beter worden. Het accent verschuift daardoor bij veel vertaalhandelingen van het eigenlijke vertalen naar het monitoren en managen van vertaalprocessen en -projecten en het nabewerken van automatische vertalingen. Het is voor kleinere taalopleidingen – zoals die in de internationale neerlandistiek – en individuele vertalers moeilijk om alle ontwikkelingen bij te houden. Zij hebben bijscholing nodig omdat het veranderende vak om andere competenties vraagt. Culturele vertalingen en culturele bemiddeling kunnen nog iets minder varen op automatische processen, maar het veld moet zich wel op de plaats van de taaltechnologie in het vertaalproces bezinnen. Vertaaltechnologie brengt heel veel goeds omdat daardoor veel meer vertaald kan worden dan vroeger het geval was. Wil het Nederlandse taalgebied mee kunnen in de snelle ontwikkelingen, dan moet de *digitale taalinfrastructuur* onderhouden en aangevuld worden met bronnen die relevant zijn voor vertalen, zoals terminologiebestanden. De taal staat er nu digitaal goed voor, maar investeringen zijn nodig om die positie in (ver)taaltechnologie te behouden. Dat moet gebeuren in overeenstemming met Europese juridische en ethische standaarden en normen. Het algemene publiek moet zich er bovendien van bewust worden dat veel programma's van de huidige marktleiders in automatisch vertalen die gebruikmaken van kunstmatige intelligentie risico's en beperkingen kennen op kwalitatief, ethisch en juridisch vlak.

UPSKILLS

('UPgrading the Skills of Linguistics and Language Students')

In het kader van het Europese UPSKILLS-project is onderzoek gedaan naar de behoeften aan taalgerelateerde vaardigheden in de markt. Op basis daarvan is geconcludeerd dat afgestudeerden van (ver) taalopleidingen digitale vaardigheden missen voor een loopbaan in onderzoek of de bredere taalsector, met name 'data-gerelateerde' taken, en is onder andere het profiel van 'language data and project specialist' vastgesteld. In het kader van het project worden een nieuwe onderwijscomponent en onderwijsmateriaal ontwikkeld.

Vertaalbeleid Taalunie

We versterken het beleid voor vertalen op de terreinen waar we al actief zijn, namelijk 1) de opleiding van aankomend vertalers Nederlands buiten het Nederlandse taalgebied via de internationale neerlandistiek 2) expertisebevordering literair vertalen en 3) de taalinfrastructuur voor het Nederlands. Hiervoor werken we nauw samen met respectievelijk de Internationale Vereniging voor neerlandistiek (IVN), het Expertisecentrum Literair Vertalen (ELV) en het Instituut voor de Nederlandse Taal (INT).

We willen bijdragen aan de volgende doelen:

- dat er voldoende uitwisseling is van (cultuur) producten in goede vertalingen tussen Nederlands en andere talen en culturen;
- dat er genoeg (ver)taalprofessionals Nederlands zijn om in de wereldwijde vraag te voorzien;
- dat de digitale taalinfrastructuur voor het Nederlands onderhouden en waar nodig aangevuld wordt;
- dat het vertaalveld in/uit het Nederlands mee kan blijven gaan in de digitale ontwikkelingen.

Wat gaan we doen? Activiteiten 2023-2025

1 Zorgen voor aanwas van (ver)taalprofessionals Nederlands en behouden van actieve vertalers voor het vak

Talenstudies

In heel Europa hebben talenstudies het moeilijk en dat is een groot probleem. Er dreigt nu een tekort aan vertalers en zelfs als vertalen in de toekomst nagenoeg volledig geautomatiseerd zal plaatsvinden, blijven er professionals nodig met grondige kennis van (vreemde) talen en culturen. De nieuwe beroepsperspectieven voor vertalen kunnen ook juist zorgen voor revitalisering van de talenstudies, als die beter bekend worden. Audiovisueel vertalen van films, theater en games, lokaliseren en transcreëren voor internationale markten of het managen van automatische meertalige projecten kunnen studenten trekken.

We willen samen met partners in het taalgebied en in Europa het belang van het *voortbestaan van talenstudies op de agenda plaatsen*.

Helpen het vertaalvak aantrekkelijker te maken

Het is dus belangrijk dat jonge mensen nog steeds voor talenstudies en het vertaalberoep kiezen en dat beginnende en ervaren vertalers voor het vak behouden blijven. Dat geldt voor alle typen zakelijk en technisch vertalen en voor arbeidsintensievere vormen van vertalen die een sterk beroep doen op creativiteit. Het is belangrijk dat er professionals zijn met deze competenties en daarom moeten er loopbaanperspectieven voor hen zijn die zorgen voor voldoende zekerheid en beloning. Daarvoor willen we:

- met partners van het ELV en andere 'stakeholders' de complexe problematiek van de onzekere vooruitzichten van literaire en andere culturele vertalers op de agenda zetten;
- samen met de opleidingen jonge mensen helpen bewustmaken van de beroepsperspectieven van vreemde talen. We willen de campagnes die daarvoor in het taalgebied al bestaan steunen en verbinden.

Transcreatie

Een bekend voorbeeld dat het belang van transcreatie illustreert is van Mercedes Benz. Het automerk wilde de Chinese markt veroveren onder de naam 'Bensi'. Ongelukkigerwijs betekent 'Bensi' in het Chinees iets als 'haast je om te sterven'. Mercedes was daarom genoodzaakt de naam te veranderen. Transcreatie kan ook gaan om niet-talige aspecten, bijvoorbeeld als een ongeluksgetal wordt gebruikt in een productnaam of een kleur met verkeerde associaties.

De internationale neerlandistiek versterken als opleider van vertalers

De internationale neerlandistiek is de belangrijkste leverancier/opleider van vertalers Nederlands wereldwijd, buiten het Nederlandse taalgebied. Ook voor de internationale neerlandistiek kan versterking van de beroepsperspectieven met vertalen kansen bieden. Aanpassing van het curriculum is echter vaak moeilijk te realiseren door de diversiteit en complexiteit van het vertaalvak met de vele niches en de snelle technologische ontwikkelingen. Kleinschalige opleidingen met maar een of twee docenten, zoals de afdelingen internationale neerlandistiek vaak zijn, kunnen niet al het aanbod realiseren. Daarom zetten we in op *uitwisseling van kennis en expertise door netwerkvorming*. In 2023 zijn twee neerlandistieknetwerken voor vertalen van start gegaan: PETRA-NED voor opleiding literair vertalen en het Netwerk Vakvertalen en Tolken. De Taalunie ondersteunt hun werking en activiteiten en zorgt via de website mijnNederlands voor een platform om kennis te delen. Omdat het ondoenlijk is voor afdelingen om alle vertaaldisciplines zelf aan te bieden, steunen we ook *zomercursussen, gastdocentschappen en (online) cursussen en webinars op het gebied van vertalen*. Dit aanbod staat ook open voor actieve vertalers en voor personen en opleidingen in het Nederlandse taalgebied, waaronder Suriname. Ook onderzoeken we hoe alumni van de internationale neerlandistiek kunnen *doorstromen naar vertaalopleidingen elders*. Tot slot versterken we *contact tussen de opleidingen en het beroepsveld* door vertaalbureaus te informeren over de internationale neerlandistiek en stageplaatsen te stimuleren.

2 Bijdragen aan circulatie, diversiteit en kwaliteit taal- en cultuurproducten

Samen met de partners van het ELV, Literatuur Vlaanderen, het Nederlands Letterenfonds, de Universiteit Utrecht en KU Leuven, heeft de Taalunie

al een bloeiende praktijk opgebouwd om de kwaliteit van de vertalingen in en uit het Nederlands en de loopbanen van literair vertalers te ondersteunen. Het culturele vertaalvak heeft echter uitdagingen die niet alleen met expertisebevordering van de vertaler zelf opgelost kunnen worden, zoals de beloning van vertalers, de onzekerheid in het vak, de afnemende leescultuur en diversiteit van literair vertalers. Deze thema's, die ook in het Europese rapport *Vertalers op de omslag (2022)* werden gesignaleerd, zullen we met de partners van het ELV *blijven agenderen*.

Diversiteit binnen het Nederlands in vertalingen, waaronder nasynchronisaties voor kinderen, is ook een thema dat onze aandacht verdient. De markt neigt naar eenvormigheid, terwijl het van belang is dat de verschillende variëteiten van het Nederlands te lezen en te horen zijn.

3 Het veld van vertalen in/uit het Nederlands ondersteunen bij de digitale ontwikkelingen

Het is belangrijk dat er voor het Nederlands een volwaardige (ver)taaltechnologie is die voldoet aan de Europese juridische en ethische normen. We gaan samen met partners als het INT *monitoren* of de taalinfrastructuur voor het Nederlands toereikend is en lacunes signaleren. We willen ook *bijdragen aan de bewustwording* bij het publiek over de mogelijkheden en beperkingen van machinevertalen en de inzet van kunstmatige intelligentie bij allerlei soorten vertalen, waaronder ondertiteling. Samen met partners in Nederland en Vlaanderen laten we hierover debatten en webinars organiseren. Daarnaast zullen we vertalers en opleidingen Nederlands buiten het taalgebied regelmatig *informeren over de ontwikkelingen en nascholingsaanbod*. Via de website mijnNederlands maken we een *platform voor kennisdeling*.

Dit vertaalbeleid volgt uit bevindingen in de visietekst *Vertaalslag. Wat is nodig voor een gezonde vertaalsector in en uit het Nederlands?* (Taalunie, 2023).

taal:
unie

E-mail
info@taalunie.org

Web
www.taalunie.org